

-sparatura minn pulizija fuq pulizija iehor

-responsabilita` tal-Kummissarju tal-Pulizija

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMHALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 15 ta' April, 2021.

Rikors Nru. 267/2010GM

Peter Paul Sammut

-VS-

Il-Kummissarju tal-Pulizija, PC 1230 Shawn

Axiaq (detentur tal-Karta tal-Identita' bin-

numru 176587(M), u PS 702 Jonathan

Ransley (detentur tal-Karta tal-Identita' bin-

numru 573454(M))

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Ġuramentat li permezz tiegħu l-attur, wara li ppremetta illi:

Kien membru fil-Korp tal-Pulizija, bil-grad ta' kuntistabbli bin-numru erbgħa tlieta erbgħa (434), għall-aħħar tnejn u għoxrin (22) sena qabel fetaħ il-kawża.

Kien qed jaqdi d-dmirijiet tiegħu matul il-lejl bejn it-tletin (30) t' April 2009 u l-ewwel (1) ta' Meju 2009, u dan fi hdan l-iskwadra mobbli bir-ronda fl-inħawi ta' Birkirkara.

Fuq struzzjonijiet tal-konvenut is-Surgent PS 702 Jonathan Ransley, l-esponent u l-konvenut PC 1230 Shawn Axiaq marru lejn il-kumpless ta' White Rocks f'Pembroke, fil-limiti ta' Baħar ic-Cagħaq, fejn kellhom jiltaqgħu mas-Surgent konvenut kif ukoll ma' membri oħrajn fil-Korp tal-Pulizija.

Is-Surgent konvenut informa lill-esponent u lill-kuntistabbli l-oħrajn illi kienu ser jesegwixxu taħriġ fi dħul fi djar. Dan l-eżerċizzju kien jinvolvi simulazzjoni ta' dħul furzat ġewwa bini, billi uħud mill-membri tal-Korp tal-Pulizija involuti assumew ir-rwol ta' pulizija fid-dħul filwaqt li l-kuntistabbli l-oħrajn involuti assumew ir-rwol ta' persuni li jkunu fiżikament qed jopponu l-intervent tal-forzi tal-ordni.

L-eżerċizzju shiħ seħħ fuq ordni tas-Surgent konvenut, u taħt is-superviżjoni tiegħu. In oltre, matul it-twettiq tal-istess eżerċizzju ntuzaw armi tan-nar u oġġetti oħrajn appartenenti lill-Korp tal-Pulizija.

Matul dan l-eżerċizzju, l-esponenti safa midrub b'tir mill-arma tan-nar fl-użu u l-kontroll tal-konvenut PC 1230 Shawn Axiaq.

Dan l-incident seħħ unikament minħabba traskuraġni, imperizja, nuqqas ta' osservanza ta' regolamenti, non-kuranza u negligenza da parti tal-konvenuti jew min minnhom.

Talab lill-Qorti sabiex:

1. Tiddeciedi u tiddikjara illi minħabba traskuraġni, negligenza, imperizja, nuqqas t'osservanza ta' regolamenti u non-kuranza da parti tal-konvenuti jew min minnhom, l-attur soffra danni.

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-attur, occorrendo previa l-opera ta' periti nominandi.
3. Tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom iħallsu d-danni kif likwidati lill-attur.

Rat ir-Risposta Maħlufa tal-Kummissarju tal-Pulizija li permezz tagħha eċċepixxa illi:

1. Mhuwiex il-legittimu kontradittur u għalhekk għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-gudizzju stante illi ma hemm l-ebda ness kawżali bejn l-incident li fih ġie midrub ir-rikorrenzi u l-esponenti;
2. L-ebda responsabbiltà ma hi imputabbli lilu għall-incident mertu ta' dina l-kawża.
3. Rigward l-allegazzjoni tar-rikorrenzi li huwa safa ferut waqt il-qadi ta' dmirijietu fi ħdan il-Korp tal-Pulizija, l-esponenti jissottometti illi, r-rikorrenzi li jiffirma parti mill-Mobile Squad, matul is-shift li fih seħħ l-incident kien assenjat sabiex ikopri l-inħawi ta' Birkirkara flimkien mal-intimat Shawn Axiaq. L-esponenti jissottometti illi 'l hekk imsejjaħ taħriġ li sar mir-rikorrenzi u l-intimati l-oħra f'dina l-kawża sar mingħajr ebda awtorizzazzjoni tal-esponenti u fil-ħin meta huma kienu assenjati sabiex jaqdu dmirhom f'lokalitajiet oħra liema lokalitajiet sfaw abbandunati mir-rikorrenzi u l-intimati l-oħra meta huma marru jagħmlu dan l-imsejjaħ taħriġ, li fil-fatt kien loġġba, mhux awtorizzat.

4. Rigward l-allegazzjoni li l-arma li ntuzat f'dan l-incident tappartjeni lill-esponenti, jiġi sottomes illi fil-bidu tax-shift tal-Iskwadra tal-Mobile tiġi konsenjata l-arma, munizzjon u hwejjeġ protettivi sabiex dawn l-ufficjali jkunu jistgħu jaqdu dmirhom fir-rondi tagħhom. Illi l-esponenti offra lill-ufficjali tiegħu *a safe system of work* u jekk xi ufficjal naqas milli jħares ir-regoli bażici li kull ufficjal li jimmaniġja l-arma jingħata taħriġ fuqu, ma jirrispondix għal tali aġir u danni konsegwenzjali l-esponenti.

5. Huwa manifest illi kull danni sofferti mir-rikorrenti kienu l-konsegwenza ta' ksur palezi tad-dmirijiet ta' Pulizija da parti tar-rikorrenti stess u da parti tal-membri tal-korp l-oħra li kienu miegħu kif ukoll ir-riżultat ta' dħul illegali fi proprjeta` u mhux ta' xi nuqqas da parti tal-esponent li waqt li kienet qiegħda tintlagħab il-lobgħa in kwistjoni bejn ir-rikorrent u sħabu, l-esponenti kien fil-fatt qed jiġi defrawdatt mill-pagi li kien qed iħallashom għalxejn u mill-użu abbużiv tal-armi li huma kellhom għad-dispożizzjoni tagħhom.

Rat ir-Risposta Maħlufa ta' PC1230 Shawn Axiaq li permezz tagħha eċċepixxa illi:-

1. It-talbiet attriċi għandhom jiġu miċhuda fil-fatt u fid-dritt.

2. Waqt l-eżercizzju li jinvolvi simulazzjoni tad-dħul furzat ġewwa bini matul il-lejl tat-30 t'April 2009 u l-1 ta' Mejju 2009 fi h'dan l-iskwadra mobbli, huwa nstab f'din is-simulazzjoni meta effettivament kien hemm ħafna dlam u nuqqas kbir ta' dawl u mingħajr ma kien jaf, l-arma użata kellha munizzjon, imma fl-ebda hin l-esponenti ma kien responsabbli jew wera xi

traskuraġni, imperizja, nuqqas t'osservanza ta' regolamenti, non-kuranza u/jew negligenza da parti tiegħu.

3. L-attur ma soffra l-ebda diżabilita' permanenti tant li huwa daħal għax-xogħol ftit granet wara, fil-qadi ta' dmirijietu bħala kuntistabbli u wkoll ma kien l-ebda danni sofferti minnu u dan kif se jirrizulta waqt is-smiġħ ta' din il-kawża.
4. M'għandu jiġi ikkundannat għall-ebda likwidazzjoni ta' danni ladarba huwa kien qed jaġixxi fil-qadi tiegħu bħala membru tal-Korp tal-Pulizija meta huwa bħar-rikorrenti l-*employer* tiegħu huwa l-Kummissarju tal-Pulizija.

Rat ir-Risposta Maħlufa ta' PS702 Jonathan Ransley li permezz tagħha eċċepixxa:-

1. It-talbiet tal-attriċi, in kwantu rivolti lejha, huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż kontra l-istess attur, u dan stante li ma kien hemm ebda negligenza, imperizja jew nuqqas ta' ħarsien ta' regolamenti da parti tal-eċċepjenti li taw lok għall-incident *de quo*;
2. Għandu jsegwi li ma hemm ebda danni x'jiġu likwidati li għandu jhallas għalihom l-eċċepjenti.

Rat ir-rapport tal-espert mediku mqabbad minnha u dak imqabbad ex parte mill-attur.

Rat l-atti l-oħrajn tal-kawża.

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża għal danni minhabba korriment fuq il-post tax-xogħol.

Il-fatti

Meta seħħ l-incident, l-attur kien kuntistabbli tal-pulizija. Fil-lejl bejn it-30 t'April u l-1 ta' Mejju 2009, waqt li kien fuq ronda ta' bil-lejl fl-inħawi ta' Birkirkara, Iklin, Balzan, Lija u Attard, flimkien ma' kuntistabbli ieħor, il-konvenut PC1230 Shawn Axiaq, irċevew struzzjonijiet mill-konvenut is-Surgent Jonathan Ransley, superjur tagħhom, biex għall-ħabta tat-2.00 a.m. imorru fil-kumpless White Rocks f'Pembroke sabiex isir xi taħriġ hemm. Meta waslu fuq il-post kien hemm sitt persuni – is-Surgent Ransley, PC Keith Muscat, PC Jesmond Falzon, PC John Debattista, l-attur u l-konvenut Axiaq. Dan it-taħriġ kien jikkonsisti f'simulazzjoni ta' sitwazzjoni li fiha membru tal-korp ikollu jidħol b'mod sfurzat f'binja biex jarresta kriminal li jkun qiegħed jirreżisti l-intervent tal-forzi tal-ordni.

X'hin waslu fuq il-post, is-Surgent Ransley ordnalhom ineħħu l-munizzjoni mill-arma li kellhom fuqhom. Iċċekkja huwa personalment l-armi tagħhom biex jivverifika li ma kellhomx munizzjon. Kuntistabbli ieħor, PC Keith Muscat, xehed li ra b'għajnejh lis-surgent jicċekkja l-arma ta' Axiaq. M'hemmx kontestazzjoni illi fil-bidu tat-taħriġ l-armi kienu kollha mingħajr munizzjon.

Il-konvenut Ransley xehed illi waqt it-taħriġ, l-struzzjonijiet tiegħu kienu illi subgħajhom kellu jkun dejjem 'il barra mit-*trigger guard*, qatt ma ta l-ordni li jingħafas il-grillu. U kull meta xi hadd kien jagħfas il-grillu, dejjem ġibed l-

attenzjoni ta' dak li jkun għax il-grillu ma jintmess fl-ebda hin.¹ Il-konvenut Ransley qalilhom li kellhom iżommu l-arma ma' sidirhom bit-torċ magħha.² Biex żgur ma jintgħafasx il-grillu, skont ix-xhud Muscat, l-istruzzjonijiet kienu li min jilmaħ lill-ieħor l-ewwel kellu jgħid “bumm”.

Ransley ikompli jixhed li wara l-eżerċizzju kellu jagħti ordni hu biex idaħħlu l-munizzjon fl-arma u joqgħodu flimkien kif kienu meta daħlu biex kulhadd jillowdja l-arma flimkien bl-arma fid-direzzjoni ġol-ħamrija.

L-attur jixhed illi hin minnhom, waqt li Axiaq kien qed jieħu r-rwol ta' kriminal, ma kienx qiegħed isegwi l-istruzzjonijiet tas-Surgent. Minflok, ipponta l-arma lejn l-attur u għafas il-grillu diversi drabi. L-attur jallega li ġibed l-attenzjoni tas-surgent li qallu biex iħalli f'idejh u li kien sejjer ikellmu hu lil Axiaq. Wara dan l-incident kien imiss lill-attur li jilgħab ir-rwol tal-kriminal, u Axiaq ir-rwol tal-pulizija. Axiaq daħal fil-kamra fejn kien mistoħbi l-attur bit-torċ mitfija, spara fid-direzzjoni tal-attur minn distanza qasira u laqtu fil-ġenb ta' sidru tan-naħa tax-xellug.

Ta' min jinnota illi waqt ix-xhieda tiegħu fl-inkjesta Magisterjali li saret eżatt wara l-akkadut, l-attur ma jsemmi xejn dwar il-fatt li ġibed l-attenzjoni tas-Surgent Ransley li Axiaq kien qed jagħfas il-grillu. Waqt l-inkjesta magisterjali l-attur jgħid illi l-konvenut Axiaq daħal bit-torċ mixgħul fil-kamra fejn kien hemm hu, rah u għajjat ‘bumm’.³ Min-naħa l-oħra, fl-affidavit tiegħu f'dawn il-proċeduri jgħid li Axiaq daħal fil-kamra, bit-torċ mitfi.

Rigward l-isparatura, Axiaq jgħid, li ħaseb li kien intemm l-eżerċizzju, daħħal il-munizzjoni fl-arma u kkargaha biex ikun lesta meta jkompli sejjer fuq ir-

---

¹ Fol 533

² Ara kontro-ezami tal-attur a fol 516

³ Fol 19 tal-Inkjesta Magisterjali a fol 208

ronda. Jallega li dak il-ħin is-surgent qalilhom biex jerggħu jirrepetu s-simulazzjoni u kien nesa li kien ikkarga l-arma bil-munizzjon fiha.

PC John Debattista li kien preżenti waqt it-taħriġ jgħid illi s-surgent qalilhom illi ma kellhomx jikkargaw l-armi jew jiġbdu l-grillu iżda kellhom jgħidu ‘bumm’. Dan hu kkorroborat mill-kuntistabbli kollha li kienu preżenti waqt it-taħriġ. Jgħid illi dan kien utli peress li s-surgent kien jagħraf leħinhom u kien jintebaħ min sab lil min. Jixhed illi s-surgent fl-ebda stadju ma qalilhom illi l-eżercizzju kien spicċa jew tahom xi ordni biex jillowdjaw l-arma. Dan xehdu ukoll PC Jesmond Falzon u l-bqija tal-ufficjali preżenti.

Waqt l-inkjesta maġisterjali⁴ l-konvenut Axiaq xehed illi haseb li l-eżercizzju kien spicċa u hu minn jeddu illowdja l-arma. Jammetti iżda li s-Surgent fl-ebda ħin ma qalilhom illi l-eżercizzju kien spicċa jew li kellhom jillowdjaw l-armi. Jgħid ukoll illi s-surgent kien qalilhom li meta jagħmlu l-eżercizzju għandhom jgħidu l-kelma ‘bumm’ u mhux jiġbdu l-grillu. Żied jgħid illi tiġi naturali wkoll f’eżercizzju illi tiġbed il-grillu. Jikkonferma illi meta s-Surgent qalilhom biex jagħmlu l-eżercizzju huwa ħareġ l-arma u kkargaha mingħajr ma ftakar li kien poġġilha l-munizzjoni. Dan għamlu bħala parti mit-*training*. Meta daħal fil-kamra, l-attur qal ‘bumm’ u dak il-ħin inħasad, istintivament ġibed il-grillu u seħhet l-sparatura.

Il-konvenut Ransley f’din il-kawża ċaħad li f’xi ħin temm l-eżercizzju mbagħad ordna li jitkompli.⁵

PC John Debattista jixhed illi jiftakar li waqt t-taħriġ Axiaq kien iħobb ifaqqa’ t-trigger biex jisma’ dak il-hoss li speċi sab lil min kellu jsib.⁶

---

⁴ Fol 208

⁵ fol 225 et seq

⁶ Fol 294

Wara l-akkadut saret inkjesta nterna fil-Korp u fir-rapport imħejji mill-Ispettur Raymond Sammut jikkonkludi illi l-konvenut Axiaq ‘*without a doubt, this officer has the tendency to cock his weapon after loading it, carrying it unsafe all the time. This creates unnecessary danger that could be avoided and goes against the practice of the proper handling of a firearm*’. Jkompli jżid illi Axiaq mhux kapaci jkun uffiċjal parti mill-Mobile Squad.⁷ L-ispettur Cassar jixhed illi ma jistax jifhem għalfejn il-konvenut Axiaq ‘*kien illowdja l-arma, wisq iktar ikokkjaha u wisq iktar li sparaha*’.⁸

L-arma kienet tat-tip GLOCK li tieħu *magazine* ta’ sbatax-il balla. Meta l-*magazine* jkun mimli jiddaħħal f’postu. Sa dan l-istadju l-arma tibqa’ fuq is-sikura. Meta tkun se tispara, l-*slide* li hemm fuq il-kanna trid titmexxa b’ċertu heffa u awtomatikament titla’ l-ewwel balla fil-kanna. B’dan il-mod tkun tneħhiet ukoll is-sikura u l-arma tkun imħejjija għall-użu. Meta tittella’ l-balla fil-kanna l-grillu tal-pistola johroġ ‘il barra u b’hekk wiehed ikun jaf li fil-kanna hemm balla lesta biex tiġi sparata meta jingħafas il-grillu. Meta jingħafas il-grillu l-arma tispara l-balla li tkun telgħet fil-kanna u hi u tarmi l-iskartoċċ tal-balla użata ‘l barra ittella’ balla oħra mill-*magazine* u hekk tibqa’ sejra sakemm jispiċċaw il-balal kollha jekk tibqa’ tagħfas il-grillu wara kull tir.⁹

Rigward it-taħriġ kif tintuża’ l-arma tan-nar, irriżulta mill-atti tal-proċess li kull min jidħol l-akkademja, jieħu taħriġ fuq armi tan-nar. Il-konvenut Axiaq kien għadda mill-eżami u kien jaf kif għandu juża l-arma li spara biha.¹⁰

---

⁷ Fol 366

⁸ Fol 369

⁹ Ara affidavit tal-attur a fol 43

¹⁰ Ara xhieda ta’ PS Frans Schembri li jahdem fl-akkademja tal-Pulizija a fol 97

Jirriżulta li s-Surgent kien sejjaħ l-eżerċizzju minn jeddu mingħajr ma kien awtorizzat. Dan ikkonfermah kemm l-Ispettur Chris Pullicino li kien is-superjur tal-konvenut Ransley¹¹, kemm il-Kummissarju tal-Pulizija ta' dak iż-żmien John Rizzo¹² kif ukoll Ransley innifsu.¹³ L-attur ma kienx jaf li dan l-eżerċizzju ma kienx awtorizzat.

B'sentenza tal-20 ta' Novembru 2013 il-Qorti tal-Magistrati sabet lil Axiaq ħati li bi traskuraġni, nuqqas ta' ħila u b'nuqqas ta' tharis tar-regolamenti, ikkaġuna ferita ta' natura gravi fuq il-persuna tal-attur.

Il-kontestazzjoni bejn il-partijiet

Ikkunsidrat:

L-attur ipogġi bħala unika bażi espressa tat-talba tiegħu għal-likwidazzjoni u ħlas tad-danni l-kawżali ta' traskuraġni, negligenza, imperizja, nuqqas t'osservanza ta' regolamenti u non-kuranza da parti tal-konvenuti jew min minnhom.

Id-difiża tal-Kummissarju tal-Pulizija kif esposta fit-tweġiba maħlufa hija illi m'hemmx ness kawżali bejnu u l-inċident, li seħħ f'eżerċizzju ta' taħriġ mhux awtorizzat minnu waqt li kienu assenjati fuq xogħol ieħor f'postijiet oħrajn. L-inċident seħħ waqt li l-pulizija nvoluti kienu *trespassing*; jithallsu l-pagi ta' xejn, u jabbużaw mill-armi li fdalhom f'idejhom; li pprovdielhom *a safe system of work* u jekk xi uffiċjal naqas milli jħares ir-regoli bażiċi li kull uffiċjal li jimmaniġja l-arma jingħata taħriġ fuqu, ma jirrispondix għal tali aġir u danni konsegwenzjali.

---

¹¹ Fol 235

¹² Fol 302

¹³ Fol 529

Id-difiża tas-Surgent fit-twegiba maħlufa tiegħu tikkonsisti f'ċaħda ġenerika tal-kawżali unika tal-attur.

Id-difiża tal-kuntistabbli Axiaq fit-twegiba maħlufa tiegħu dwar ir-responsabilita` wkoll tikkonsisti f'ċaħda tal-kawżali tal-attur iżda jispeċifika li l-ambjent fejn seħħ l-incident kien mudlam u li mingħajr ma kien jaf, l-arma użata kellha munizzjon. Axiaq jiddefendi ruħu wkoll dwar id-danni billi jiċhad li l-attur soffra danni u, jekk soffra xi danni, mhux responsabbli għall-ħlas tagħhom hu billi dawn seħħu waqt il-qadi ta' dmirijietu bħala pulizija.

L-allegazzjoni fit-twegiba maħlufa tal-Kummissarju li l-attur kien qiegħed jikkommetti *trespassing*, jiddefrawdah mill-paga u jilgħab loġħba lanqas tirriżulta fondata. Dan għaliex filwaqt li jirriżulta li t-taħriġ kien inizjattiva unilaterali tas-Surgent, ma jirriżultax li l-attur kien jaf b'dan. Ma kellu l-ebda raġuni l-għala jaħseb li l-ordni tas-surgent biex imur għat-taħriġ ma kinitx waħda awtorizzata. Bħala impjegat u iktar u iktar bħala uffiċjal tal-Korp kien obligat jobdi l-ordnijiet tas-superjuri tiegħu u għalhekk l-attur kien in bwona fede.

Fin-nota ta' sottomissjonijiet aħharija tiegħu, l-attur isostni li l-Kummissarju ma pprovdix sistema sigura ta' xogħol billi l-post fejn sar it-taħriġ ma kienx wieħed ikkontrollat. Allegazzjoni li m'għamilx fir-Rikors Ġuramentat għalkemm tista' tkun implicita fih. Il-Qorti ma ssib l-ebda siwi f'din is-sottomissjoni billi l-kawża prossima tal-incident ma kinitx in-natura jew it-topografija tal-post tat-taħriġ. Lanqas jirriżultalha li d-dlam li fih kien jinstab il-post ikkontribwixxa għall-incident, kif jeċepixxi l-konvenut Axiaq. Min-naħa l-oħra, biex ikun hemm sistema sikura tal-post tax-xogħol, fil-kuntest ta' korp iddixxiplant formanti parti mill-forzi tal-ordni, u għal dak li jolqot it-tilwima li

tat lok għal din il-kawża, jinhtieg li jkun hemm taħriġ tal-membri tal-korp fl-użu tal-armi. Huwa paċifiku fil-ġurisprudenza tagħha li l-piż tal-prova li min iħaddem ipprovda post sikur tax-xogħol tistrieħ fuq spallejh.

Kunsiderazzjonijiet tal-Qorti

Ikkunsidrat:

Responsabilita` ta' Axiaq

M'hemm l-ebda dubbju li l-aġir tal-konvenut Axiaq kien wieħed ta' negligenza grossolana u traskuraġni meta pponta arma tan-nar fid-direzzjoni tal-kollega tiegħu u saħansitra spara.

Arma tan-nar hi oġġett minnu nnifsu perikoluż. Bl-akbar faċilita` tista' toqtol, tferi jew tiddanneġġja. Bħala regola, aktar ma tkun kbira l-potenzjalita` tal-perikolu tal-oġġett użat, akbar għandha tkun id-diligenza u l-prudenza ta' min juża' l-istess oġġett. L-utent ta' arma tan-nar għandu juża' l-akbar grad ta' diligenza. Diversament, is-sikurezza u l-inkolumita` ta' terzi tiġi serjament ippregudikata. Il-konvenut ipprova jiskolpa ruħu billi jgħid li kkarga l-arma f'hin meta ħaseb li t-taħriġ kien spicċa. Anke jekk din l-allegazzjoni titwemmen, mhi l-ebda skużanti u jrid iġorr ir-responsabbilita` tal-ġennata li għamel u li setgħet wasslet biex l-attur jitlef ħajtu intortament. Huwa mhux biss daħħal il-*cartridge* fl-arma, imma wkoll neħħielha l-mekkaniżmu li jimpediha milli tispara. Dan apparti li ppuntaha lejn sieħbu kontra l-ordnijiet u għal xejn b'xejn; ħaġa li lanqas ma jmissu jsir fejn wieħed ikun ċert li l-pistola ma jkollhiex balal fiha, jekk mhux meta jkollu l-intenzjoni li juża l-arma. Din hija kondotta prudenzjali għal kull min iġorr arma. In-negligenza t'Axiaq hija iktar serja għaliex kien imħarreg iktar minn persuna normali dwar l-użu tajjeb tal-

armi tan-nar. L-allegazzjoni tiegħu li ngħata x'jifhem li t-taħriġ kien intemm u kien għalhekk li kkarga l-arma mhix suffragata mill-provi; anzi hija kontradetta mix-xhieda li kienu qegħdin jiehdu sehem fit-taħriġ.

Id-difiża tiegħu li m'għandux iġorr responsabilita` għax dak li għamel għamlu waqt ix-xogħol tiegħu mhux biss hija waħda fjakka u bla bażi, imma turi ċiniċiżmu u nuqqas kbir ta' sens ta' responsabilita` li l-ebda membru tal-korp tal-pulizija m'għandu remotament ikollu.

Responsabilita` ta' Ransley

Huwa minnu li t-taħriġ sar fuq inizjattiva personali ta' Ransley u li dan ifisser li assumu r-responsabilita` tiegħu. Ransley ha l-prekawzjonijiet kollha li raġonevolment kellu jieħu biex jassigura li ma jinqalghux incidenti bl-armi. Ordna li l-armi ta' kull uffiċjal li ha sehem fl-eżercizzju ta' taħriġ ma jkunux ikkargati. Ma waqafx hemm imma spezzjona personalment kull arma li kienet qiegħda tingarr. Hekk għamel ukoll fil-każ ta' Axiaq. Barra minn hekk ordna li l-armi mhux ikkargati jinżammu lateralment ma' sider il-parteciċipanti fit-taħriġ flimkien ma' torċa mixgħula, u li appena uffiċjal jilmaħ lill-“avversarju” tiegħu, jgħidlu “qbadtek”. Ma kellux jipponta l-arma lejha, anke billi dan hu pprojbit mir-regolamenti, li jistipulaw li l-ebda arma, anke jekk mhux ikkargata, ma tista' tiġi ppuntata minn uffiċjal lejn xi persuna oħra. Il-Qorti lanqas hi sodisfatta bl-allegazzjoni tal-attur li gibed l-attenzjoni ta' Ransley li l-konvenut Axiaq kien qed jipponta l-arma lejha u dan minħabba l-konflitt fil-provi. Ransley ma jgħorr l-ebda tort għall-aġir tal-konvenut Axiaq li kien jikkonsisti f'insubordinazzjoni mhux mistennija.

Responsabilita` tal-Kummissarju tal-Pulizija

Fil-fehma ta' din il-Qorti, huwa implicitu f'kull kuntratt tax-xogħol li min iħaddem jipprovdi sistema sigura ta' xogħol. Dan anke billi llum il-ġurnata hemm legislazzjoni speċjali li timponi obbligi stretti fuq l-employer f'dan ir-rigward. Għalhekk dawn l-obbligi jiskattaw kemm *ex lege* kif ukoll *ex contractu*. Minn din l-ottika, l-employer għalhekk huwa responsabbli anke għall-aġir tas-subalterni tiegħu, anke jekk dawn ikunu persuni kompetenti. Responsabilita' din li hi hija waħda diretta, u mhux vikarja, bħalma jkun il-każ fl-eventwalita' ta' ħsara *ex delicto*.

Iżda jibqa' l-fatt li biex l-employer jista' jkun responsabbli għall-aġir ta' subaltern, jinhtieg li l-aġir **twettaq fil-kors tal-impjeg** tiegħu. L-aġir tal-konvenut Axiaq ma jinkwadrix ruħu fil-mansjonijiet tal-impjeg tiegħu. Id-dottrina u l-ġurisprudenza kemm fl-Ingilterra kif ukoll fl-Italja hija wkoll f'dan is-sens, anke jekk il-liġijiet fir-rigward tar-responsabilitajiet tal-employer anke jekk simili ħafna, mhumiex għal kollox identiċi bħal dawk ta' Malta. Fl-Ingilterra:

“The duty to take reasonable care to provide a competent staff is still extant, but it is of comparative little importance since the abolition of common employment... In one situation... however... this branch of the employer's liability retains its importance. If one employee is injured by the violent horseplay of another, or is actually assaulted by him, it is unlikely that the employer will be liable vicariously, for the horseplay or the attack will not have been done in the course of the employment.”¹⁴

Mhux biżżejjed li l-att leżiv iseħħ waqt il-ħin u fil-post tax-xogħol; imma **jrid ikun konness miegħu**: irid ikun il-*condicio sine qua non* tax-xogħol assenjat lill-impjegat. Hekk l-employer ma kienx responsabbli (skont il-liġi Taljana) meta:

---

¹⁴W.V. H. Rogers, *Winfield & Jolowicz on Tort*, 18th Ed., paġni 426-428. L-awtur jicċita in calce għal dan il-bran is-sentenza *O'Reilly v National Rail and Tramway Appliances Ltd* (1966) 1 All E.R. 499.

*Il dipendente di un istituto di vigilanza sia rimasto ferito dalla pistola maneggiata per scherzo da un collega, che... aveva contravvenuto al divieto, impartito dal datore di lavoro, di tenere la pistola carica nei locali dell'istituto.*¹⁵

Dan għaliex, minkejja li fl-Italja, kuntrarjament għal Malta, ir-responsabilità *ex delicto* tal-*employer* mhix ristretta, fil-kodiċi ċivili, għal meta jimpjegja persuna mhux ta' hila, imma hija waħda ġenerali; din ir-responsabilità hija ristretta għal atti konnessi mal-inkariku mogħti lill-impjegat. Skont Art. 2049 tal-Kodiċi Ċivili Taljan:

*“I padroni e i committenti sono responsabili per i danni arrecati dal fatto illecito dei loro domestici e commessi **nell'esercizio delle incombenze a cui sono adibiti.**”*

F'dan ir-rigward, din il-Qorti mhix qiegħda tistrieħ fuq l-awtorità tagħha stess, imma għandha l-appoġġ ta' sentenza f'każ b'fattispeċje simili (għalkemm mhux identiċi) ta' suldat, impjegat mal-Forzi Armati ta' Malta li b'ċajta spara u qatel lil sieħbu, ukoll suldat impjegat mal-istess Forzi Armati, fuq il-post tax-xogħol. Il-Qorti ddeċidiet li l-*employer* ma kienx responsabbli għall-incident, anke peress illi l-Kap Kmandant kien ħarreġ lis-suldat in kwistjoni kif suppost:

“8. Ghalkemm huwa minnu li l-principal ghandu joffri lill-haddiem a safe system of work fis-sens li l-post tax-xogħol ma jkunx ta' periklu u riskju ghas-sahha, il-konvenut Paul Cardona ghamel xi haga li qatt ma kellu jagħmel u **li ebda ammont ta' tahrig ma kien ser ibiddel**¹⁶. Hu naqas milli jhares ir-regoli bazici li kull suldat jinghata tahrig fuqu. Xi htija ghandu l-Kmandant tal-Forzi Armati jekk suldat ghogbu jaqbad arma jpoggiha ma' ras wiehed mill-kollegi tieghu u jagħfas il-grillu, u din inzertat kellha l-balal fiha?”¹⁷

Hemm, iżda, eċċezzjoni għas-suespost: min iħaddem ma jistax jingħad li jkun wettaq l-obbligu tiegħu li jipprovdi sistema sikura fuq il-post tax-xogħol jekk

¹⁵Pret. Lecce 16 t'Ottubru 1981, *Giur. Merito*, 1982 p. 536, iċċitata minn **Massimo Franzoni**, *Trattato della Responsabilità Civile, L'Illecito, seconda edizione* (2010), nota numru 233, paġna 826.

¹⁶ Enfasi miżjuda minn din il-Qorti

¹⁷ Carmela Armla Cassar et. v. Il-Prim Ministru ta' Malta et. - 3 ta' Lulju 2007, mill-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdiżżjoni Superjuri, Sezżjoni Ġenerali, ippreseduta mill-Onor. Maġistrat Anthony Ellul, sussegwentement elevat għall-bank tal-ġudikatura, ikkonfermata mill-Qorti tal-Appell fis-26 ta' Marzu 2010

jagħlaq għajnejh għall-propensita` ta' xi haddiem li jipperikola s-saħħa jew il-hajja ta' haddiem ieħor:

“It may be, however, that the employer should have known of his employee’s playful or vicious tendencies and have taken steps to prevent them from resulting in injury to another. In that case he may be liable for breach of his personal duty.”¹⁸

Fil-każ preżenti, l-ispettur li wettaq inkjesta nterna rraporta li l-konvenut Axiaq kellu d-drawwa li jagħfas il-grillu għal xejn b’xejn. B’danakollu ma jispjegax kif gibed din il-konklużjoni; jekk hux biss miç-ċirkostanzi tal-inċident inkella minn informazzjoni oħra li kellu dwar il-kondotta preċedenti ta’ Axiaq waqt is-servizz tiegħu mal-korp. Dak li jirriżulta lill-Qorti hu li l-Kummissarju ta t-taħriġ meħtieġ lill-uffiċjali tiegħu inkluż lill-konvenut Axiaq. L-ebda tort għalhekk ma tista’ taddossa fuq il-Kummissarju.

Debilita`

L-attur jilmenta minn uġiġh fil-gwejnah tax-xellug meta jieħu nifs fil-fond jew meta jdur fuq naħa jew oħra meta jkun mindud. Ma jistax jorqod fuq ix-xellug għaliex jikkawżalu uġiġh. Għandu diffikulta` jgħolli dirgħajh tax-xellug ‘il fuq minħabba l-uġiġh. Xi kultant iħoss bħal xokk f’idejh ix-xellugija u anke uġiġh fin-naħa tax-xellug ta’ għonqu li jimxi ma’ dirgħajh tax-xellug sal-id ix-xellugija u dan iħossu meta jsuq il-mutur.

Likwidazzjoni tad-danni

---

¹⁸Winfield & Jolowicz, op.cit., paġna 428

Damnum Emergens

Għal dak li jirrigwarda d-*damnum emergens*, l-attur ressaq numru ta' rċevuti li jikkonsistu f'irċevuti ta' tobbja u sptarijiet bil-valur komplessiv ta' €389.50. Dawn l-irċevuti ma ġewx ikkontestati. Għalhekk f'dan ir-rigward il-Qorti sejra tagħtih kumpens fis-somma ta' €389.50.

Lucrum Cessans

- Rata ta' diżabilita`

*- Rapport ex parte*¹⁹

L-attur ippreżenta rapport *ex parte* tal-kirurgu Alex Manche' li attribwixxa diżabilita' permanenti ta' 14%. Izda l-kirurgu Manche' jispjega illi dan il-persentaġġ huwa attribwit biss għal-funzjoni tal-pulmun. Meta mistoqsi x'inhil d-diżabilita' generali tal-attur jgħid illi dan il-persentaġġ li attribwixxa *only have to do with the restriction in his force capacity and how much he can build up air*. Huma biss riżultat tal-funzjoni tal-pulmun, *an assessment of how well the chest wall works and therefore how well the lungs expel air, and all mechanics of the chest wall lead to a percentage*.

Jispjega illi l-attur għandu *reduced breathing capacity* 'I didn't say the disability overall was 14%. I said that there is friction in his breathing capacity.

Meta ġie ssuġġerit lilu li dan il-persentaġġ mhuwiex il-persentaġġ tad-diżabilita' permanenti, jikkonferma dan.²⁰

*- Rapport tal-espert tal-Qorti Mr Charles Grixti*²¹

---

¹⁹ Fol 194A

²⁰ Xhieda tal-kirurgu Alex Manche' a fol 572

²¹ Rapport mahluf fid-19 t'Ottubru 2010 a Fol 81

Illi l-espert mediku mqabbad mill-Qorti jispjega illi l-uġiġh li jhoss l-attur fuq in-naħa tax-xellug ta' sidru huwa kkaġunat mill-‘plura’ jiġifieri mill-*lining* tal-pulmun li kien affettwat fl-aċċident. Dan l-uġiġh x'aktarx li jippersisti. L-uġiġh li għandu fi spalltu x-xellugija kkaġunat minn tendinite kroniku u mhix relatat mall-aċċident in kwistjoni. Għalhekk attribwixxa diżabilita` permanenti ta' 5%. Il-Qorti m'għandhiex għalfejn ma toqgħodx fuq din ir-rata ta' diżabilita`, tenut kont tal-ispjegazzjoni tal-kirurgu *ex parte* illi huwa ma kkonstatax ir-rata ta' diżabilita` permanenti tal-attur iżda biss ikkonstata biss il-funzjoni tal-pulmun. Barra minn hekk, l-attur kellu kull opportunita` jitlob il-ħatra ta' periti perizjuri iżda m'għamilhiex. In-nomina ta' periti perizjuri hi l-mod normali u l-aktar effikaċi ta' impunjazzjoni tal-opinjoni tal-ewwel espert.

Multiplier

Meta ġara l-accident, l-attur kellu 41 sena. L-attur fl-affidavit tiegħu jgħid illi daħal fil-Korp tal-Pulizija fit-13 ta' Jannar 1988. Is-servizz fil-Korp huwa ta' ħamsa u għoxrin sena. L-aċċident seħħ fl-1 ta' Mejju 2009 u ċjoe' wara wieħed u għoxrin sena servizz. Għaldaqstant kien baqalu erba' snin biex joħroġ bil-pensjoni tas-servizz fl-eta' ta' 45 sena. Dan pero' ma jfissirx illi l-attur ma setax jagħmel xogħol ieħor wara l-eta' tal-irtirar mis-servizz u jkollu introjtu minn dan l-impjieġ kif fl-aħħar mill-aħħar hija prassi li tintagħmel minn ħafna ufficjali li jirtiraw ta' eta` zghira wara ħamsa u għoxrin sena servizz. L-eta` tal-irtirar għall-persuni li twieldu fl-istess sena tal-attur (1968) hija ta' 65 sena. Tenut kont taç-*changes and chances of life* tal-ħajja lavorattiva, din il-Qorti se taddotta multiplier ta' 19-il sena.

Paga

L-attur fis-sena 2009 kellu introjtu gross ta' €18,369.40 konsistenti f'paga u *allowances*.²² Tenut kont illi l-attur kien baqalu biss erba' snin fis-servizz, din il-Qorti se tieħu in konsiderazzjoni l-paga minima għal-kumplament tal-Multipler (15 il-sena). L-attur preżenta ftehim kollettiv illi jirregola l-pagi tal-uffiċjali fil-Korp tal-Pulizija li ġie fis-seħħ f'Jannar 2018 u allura wara li l-attur kien diġa' ħareġ bil-pensjoni tas-servizz. Il-Qorti sejra tieħu bħala bażi l-paga minima nazzjonali li fit-2014 kienet ta' €8,615.36 fis-sena.²³ Din il-paga bejn wieħed u ieħor toġħla bi €135.41 fis-sena. Li jfisser li l-paga tal-attur tiżdied b'€2,031.15 għal €10,646.51. Il-medja tiġi €9,630.94.

L-attur fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu jistqarr li konsegwenza tal-akkadut huwa qatt ma seta' javvanza fil-karriera tiegħu fil-Korp tal-Pulizija peress li kien limitat fin-nifs.

PS Ivan Brincat inkarigat mit-taħriġ fiżiku tal-Korp xehed li wara l-incident, l-attur ma setax jagħmel aktar *pushups*. Xehed ukoll li l-promozzjoni għal Surgent jew Surgent Maġġur mhux relatat mat-taħriġ fiżiku. Il-promozzjoni għal spettur tirrikjedi li jsir "*physical assessment li jinkludi li jkun hemm distanza ta' mil li trid tagħmilha f'tant hin flimkien ma' tant push ups u sit ups.*" Żied jgħid illi l-attur qatt ma laħaq fil-fatt il-kriterji ta' eżercizzju fiżiku lanqas qabel l-incident. Bħala ħin fuq il-ġirja baqa' kważi l-istess kemm qabel u kemm wara l-incident.²⁴

Għaldaqstant ma jidhirx illi dan l-accident affettwa l-avvanz tal-karriera tal-attur.

---

²² Fol 189

²³ Leġislazzjoni Sussidjarja 452.71

²⁴ Fol 96

Abbaži tas-suespost, il-*lucrum cessans* għandu jiġi kkalkolat bil-mod segwenti:

$$€18,369.40 \times 4 \times 5\% = €3,673.88$$

$$€9,630.94 \times 15 \times 5\% = €7,223.21$$

Għaldaqstant:

$$\text{Damnum emergens} = €389.50;$$

$$\text{Lucrum cessans} = €10,897.09;$$

$$\text{Tnaqqis tal-ammont mogħti lil attur bħala benefiċċju soċjali} = €1,167.29^{25}$$

$$\text{Total tad-danni} = \mathbf{€10,119.30.}$$

Decide

Għal dawn il-motivi, il-Qorti:

(1) Tilqa' in parte l-ewwel talba billi tiddikjara li l-attur sofra danni minħabba traskuraġni, negliġenza, imperizja, nuqqas t'osservazzjoni ta' regolamenti u non-kuranza da parti tal-konvenut PC 1230 Shawn Axiaq.

(2) Tilqa' t-tieni talba billi tillikwida d-danni sofferti mill-attur fis-somma ta' €10,119.30.

---

²⁵ Fol 578

(3) Tikkundanna lill-konvenut Shawn Axiaq iħallas is-somma ta' €10,119.30 bl-imgħax legali mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-eventwali ħlas effettiv.

Bl-ispejjeż a kariku tal-konvenut Shawn Axiaq.

Moqrija.

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA